

Мамытбаева Жанат Абдиманаповнаның «8D01201– Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамыту» тақырыбына жазылған диссертациясына

АҢДАТПА

Зерттеудің көкейкестілігі. Еліміздің әлеуметтік-экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдени дамуының жоғары қарқынын қамтамасыз ету мақсатында дамудың қазіргі кезеңінде жоғары білім табысты кәсіби-тұлғалық өзін-өзі жүзеге асыруға дайын құзыретті педагогтерді даярлауды көздейді. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогінің кәсіби дайындығындағы өзгерістер мектепке дейінгі білім беруді реформалаумен байланысты. Жоғары оқу орындарында әр білім алушының қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашу жүзеге асырылады.

ЖОО болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерін даярлаудың мазмұны жаңарды, себебі нарықтық экономиканың сұраныстарына орай, нормативтік құжаттардың мазмұнына сәйкес бірнеше өзгерістер орын алғаны белгілі.

Зерттеу мақсаты: Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың теориялық-әдіснамалық негіздерін нақтылау және оның әдістемесін тәжірибелік эксперименттік жұмыс барысында сынақтан өткізу.

Зерттеу нысаны: Жоғары оқу орындарындағы біртұтас педагогикалық үдеріс.

Зерттеу пәні: Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің жобалап оқыту технологиясы арқылы зерттеушілік іс-әрекетін дамытудың әдістемесі, оны ұйымдастыру үдерісі.

Зерттеу болжамы: егер, болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың теориялық қағидаларына сәйкес оның әдістемесі жасалып, оқыту үдерісіне ендірілсе, онда болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекеті жоғары деңгейде дамиды, өйткені, бұл жағдайда болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің жобалап оқыту технологиясы туралы білімдері кеңейіп, оқу іс-әрекетінде жүзеге асыруға негіз болады.

Зерттеу міндеттері:

1. Жобалап оқыту технологиясы арқылы зерттеушілік іс-әрекетті дамытудың теориялық әдіснамалық негіздерін нақтылау;
2. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың әлеуетін анықтау;
3. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделін жасау;

4. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамыту мақсатындағы тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында әдістеменің тиімділігін тексеру және ұсыныстар даярлау.

Зерттеудің жетекші идеясы: болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін дамытуда жобалау технологиясын пайдалану оның кәсіби іс-әрекетін қалыптастыруға ықпалын тигізеді.

Зерттеу көздері: жобалау, оқу-жобалау іс-әрекеті, жобалап оқыту технологиясының мәселесі қарастырылған философиялық, педагогикалық, психологиялық ғылыми зерттеулер, Қазақстан Республикасының білім беру және нормативті құжаттамалары, Мемлекеттік бағдарламалары, жоғары кәсіби білім беруді дамыту тұжырымдалары, алыс жақын шет елдік, отандық педагог-ғалымдардың ғылыми еңбектері озық тәжірибелері, ғылыми әдістемелік басылымдар, автордың ғылыми-ізденушілік және практикалық тәжірибесі.

Зерттеу әдістері:

- ғылыми еңбектерде көрініс тапқан зерттеушілік іс-әрекет, жобалап оқыту технологиясы бойынша әртүрлі ғылыми ой пікірлерді кешенді түрде зерттеу, теориялық талдау, синтездеу, жалпылау, контент талдау, модельдеу әдістері қолданылды;

- теориялық әдістер: философиялық, педагогикалық, психологиялық, әдістемелік зерттеулер мен ғылыми еңбектерге талдау, жинақтау, жүйелеу, салыстыру, контент талдау, педагогикалық модельдеу, құрылымдау, ассоциациялау;

- эмпирикалық әдістер: сауалнама, бақылау, тестілеу, зерттеушілік тапсырмаларды талдау, өзіндік бағалау, алынған сандық, сапалық нәтижелерге математикалық статистикалық талдау жасау.

Қорғауға ұсынылатын негізгі қағидалар (дәлелденген ғылыми болжамдар және жаңа білім болып табылатын басқа да тұжырымдар):

1. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамыту – «зерттеушілік іс-әрекетті» педагогтің жалпы кәсіптік даярлығының ажырамас бөлігі ретінде білу, сондай-ақ оқыту үдерісіндегі қызмет түрлерін білу, педагогтің зерттеушілік іс-әрекетін ұйымдастыра алу, жобалық технологияны әзірлеу әдісі, педагогтердің инновацияларға бейімделуін реттеу, жана идеяларды жүзеге асыру сияқты бір-бірімен тығыз байланысты компоненттерден тұратын күрделі жеке қасиеттер.

2. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың әлеуеті – болашақ педагогтің кәсіби деңгейде өз міндеттерін орындау қабілетін анықтайтын кіріктірілген табиғи және жүре пайда болған қасиеттердің жиынтығы. Зерттеушілік іс-әрекетті жобалап оқыту технологиясы арқылы дамыту әлеуеті – тұлғалық, зияткерлік, шығармашылық қасиеттерді пайдалана алу мүмкіндігі.

3. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогінің зерттеушілік іс-әрекетін

жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделін әзірлеу негізінде мотивациялық, когнитивті, іс-әрекеттік және рефлексивтік компоненттерінің бірыңғай құрамы қалыптасады.

4. Жобалау технологиясы арқылы болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогінің зерттеушілік іс-әрекетін дамыту әдістемесі жасалды және оның тиімділігі тәжірибеде тексерілді. Әдістемені әзірлеудің болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың арнайы әдістемесі жасалды, сонымен қатар «Жобалап оқыту технологиялары негізінде зерттеушілік іс-әрекетті дамыту» элективті курсы дайындалды. Нәтижесі практикада тексеріліп, «Мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетіндегі жобалау технологиясы» атты әдістемелік құрал дайындалды.

Зерттеудің негізгі нәтижелерінің сипаттамасы:

Зерттеу мазмұнының ғылыми аппаратқа сәйкестілігімен; автордың бастапқы әдіснамалық және теориялық ұстанымдарымен; зерттеудің теориялық және эмпирикалық әдістерінің жиынтықтарын пайдаланумен; алынған деректердің дәлелділігімен, тәжірибелік-эксперименттік зерттеу нәтижелердің математикалық статистикалық әдістермен өңделіп, бастапқы және соңғы көрсеткіштер нәтижелерінің тиімділігімен; зерттеу болжамының жұмыстағы нәтижелерінің расталуымен байланысты.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығын және ғылыми даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес негіздеу:

1-нәтиже – жаңа. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың теориялық-әдіснамалық негіздері нақтыланған; «Жобалап оқыту технологиясы» және «зерттеушілік іс-әрекет» ұғымдарының мазмұны мен мәні сипатталып, құрылымдалып, нақтыланған;

2-нәтиже – жаңа. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың әлеуеті анықталған;

3-нәтиже – жаңа. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделі компоненттері мен көрсеткіштері беріліп, жоғары, орта және төмен деңгейлері айқындалып әдістемесі жасалған;

4-нәтиже – жаңа. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамытудың әдістемесі жасалған, оның тиімділігі тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар арқылы тексеріліп, ғылыми негізделген ұсыныстар дайындалған.

Ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:

Ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: Зерттеу жұмысын жазу барысында ҚР «Білім туралы» Заңы, Педагогтің кәсіби стандарты, Педагог мәртебесі Заңы, Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты, Жоғары және

жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты, Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделі, Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы, ҚР мектепке дейінгі ұйымдары мен мектепалды сыныптарында тәрбиелеу–білім беру үдерісін ұйымдастыру туралы әдістемелік – нұсқау хат (2022-2023жж) басшылыққа алынды.

Докторанттың әр жарияланымды дайындауға қосқан үлесінің сипаттамасы: (жарияланымның жалпы көлемінен диссертация авторының пайызбен өлшенген үлесі көрсетілген)

Диссертациялық жұмыс бойынша барлығы 9 еңбек жарияланды, оның ішінде Scopus базасына енген басылымдағы мақала саны-1; ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған ғылыми басылымдардағы мақала саны – 4; Шет елдік және Отандық халықаралық конференция материалдарындағы басылымдарда - 4 мақала. Барлық жарияланымдар зерттеудің бір бөлігі ретінде дайындалды.

Scopus халықаралық деректер базасы тізіміндегі ғылыми журналдарда жарияланған ғылыми еңбектер:

1. «Formation of research competence of future teacher educators based on the technology of project training». World Journal on Educational Technology: Current Issues (WJET) Volume 14, Issue 3, (2022) 927-939. (Co-authored by: U. Kyakbayeva, D. Azimbayeva, R. Kerimbayeva, Zh. Sarybekova, K. Daurenbekov. – 25 %) Докторанттың қосқан үлесі – 75 %.

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғарғы білім министрлігінің Ғылым және жоғарғы білім саласында сапаны қамтамасыз ету комитетінің тізіміндегі журналдарда жарық көрген ғылыми мақалалар:

1. Болашақ педагог –тәрбиешінің жеке ғылыми зерттеушілік іс-әрекеті арқылы танымдық қабілеттерін жетілдіру. // «Қазақстанның ғылымы мен өмірі» Халықаралық ғылыми журналы, №12, Алматы, 2020, Б 287-291. (Қосалқы автор: А. Мамаева – 10 %) Докторанттың қосқан үлесі – 90 %.

2. Жоғары оқу орындары жағдайында педагог-тәрбиешілердің зерттеушілік мәдениетін қалыптастырудың теориялық негіздері. // Абай ат. ҚазҰПУ Хабаршысы «Педагогика ғылымдар» сериясы, №1 (69) - Алматы. 2021, Б 48-52. (Қосалқы авторлар: У. Қияқбаева, А. Мамаева – 10 %) Докторанттың қосқан үлесі – 90 %.

3. Педагог-тәрбиешілерді жобалап оқытуда зерттеушілік іс-әрекет ұғымының педагогикалық-психологияның мәні. // Абай ат. ҚазҰПУ «Педагогика және психология» ғылыми-әдістемелік журналы №4 (53) - Алматы. 2022, (Қосалқы авторлар: У. Төлешова, А. Боранбаева – 10 %) Докторанттың қосқан үлесі – 90 %.

4. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік іс-әрекетін жобалап оқыту технологиясы арқылы дамыту мазмұны. // Абай ат. ҚазҰПУ Хабаршысы, «Педагогика ғылымдары» сериясы, №4 (76) - Алматы.

2022, (Қосалқы авторлар: S. Keleşoğlu, Б. Сержанұлы – 20 %) Докторанттың қосқан үлесі – 80 %.

Халықаралық ғылыми конференция жинақтарында:

1. Педагог-тәрбиешілердің зерттеушілік мәдениетінің қалыптасуы. // Materials of the XV International scientific and practical Conference Areas of scientific thought – 2019/2020, UK Sheffield. December 30, 2019 - January 7, 2020, 27-30 p. (Қосалқы автор: У. Қияқбаева – 20 %.) Докторанттың қосқан үлесі – 80 %.

2. Тәрбиеші-педагогтардың зерттеушілігін қалыптастыруға өз үлестерін қосқан ғалымдардың ой-пікірлері. // Material XV MEZINARODNI VEDECKO – PRAKTICKA KONFERNCE VEDA A VZNIK -2019. Volume7, Pedagogicke vedy, Publishing House «Education and Science», Praha. 2019, 67-71 p. December. Докторанттың қосқан үлесі–100 %.

3. Педагог-тәрбиешілердің зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастырудың маңыздылығы. // «Ахмет Байтұрсынұлы мұрасы және заманауи білім мәселелері» атты «Байтұрсынов оқулары – 2022». Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік Университеті, Қостанай: 2022. Б 277-280. (Қосалқы авторлар: Ұ. Қияқбаева, М. Пернебай – 10 %). Докторанттың қосқан үлесі – 90 %.

4. Жоғары оқу орындарындағы жобалаулардың түрлері мен типологиялық ерекшеліктерін анықтау. // «Цифрландыру дәуіріндегі тілдік білім берудің заманауи моделі» атты халықаралық ғылыми-конференция. Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті. Атырау: 2022, Б 180-184. (Қосалқы автор: Ұ. Қияқбаева – 20 %). Докторанттың қосқан үлесі–80%.